

SOBRE LA QÜESTIÓ DE L'“ESTABILITZACIÓ” DE L'ECONOMIA MUNDIAL ¹

(Discurs del camarada Trotski sobre l'informe del camarada Varga)

Lev Trotski

25 de maig de 1925

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de:

<http://www.marxists.org/espanol/trotsky/ceip/economicos/Sobrelacuestiondelaestabilizacion.htm>

Camarades, és molt difícil parlar sobre una qüestió tan complexa, limitada per l'estructura de l'informe d'una altra persona, especialment un informe d'una base tan abstracta i d'una exposició més abstracta encara. És per això que, per la meua part, hi haurà inevitablement algunes improvisacions sobre aquest esquema aliè que no domine del tot. Tot açò realment fa la meua tasca força complicada.

Em sembla que el defecte principal de l'informe del camarada Varga és la naturalesa abstracta, no sols de l'exposició, sinó també del seu contingut. El camarada ha plantejat aquesta qüestió: estan desenvolupant-se o no les forces productives del capitalisme; i ha tingut en compte la producció mundial dels anys 1900, 1913 i 1924 calculada per a Amèrica del Nord, Europa, Àsia i Austràlia. No obstant, açò no és rellevant per tal de resoldre la qüestió de l'estabilització del capitalisme. No es pot mesurar la situació revolucionària d'aquesta forma. Es pot mesurar la producció mundial, però no la situació revolucionària, perquè la situació revolucionària a Europa, sota les actuals condicions històriques, està determinada en un grau important pels antagonismes entre Europa i Estats Units, i dins d'Europa mateixa (interrelacions entre la producció alemanya i l'anglesa, la competència entre França i Anglaterra, etc.). Com a mínim, les bases econòmiques d'aquests antagonismes determinen la situació revolucionària en una forma immediata. Que les forces productives han crescut als EE.UU. en els darrers 10 anys, està fora de tot dubte. Tampoc podem qüestionar el fet que les forces productives al Japó han crescut durant la guerra i estan creixent ara. També han crescut i continuen fent-ho a l'Índia. I a Europa? A Europa, no estan creixent ni en general ni en el seu conjunt. Per tant la qüestió bàsica es resol no calculant la producció, sinó per mitjà d'una anàlisi dels antagonismes econòmics. El moll de la qüestió és aquest: EE.UU. i, en part, Japó, estan empentant Europa a un atzucac, no deixant-li cap mercat per a les seues forces productives, que només en part foren rejoyenides durant la guerra. Jo no sé si vostès han tingut en

compte el recent discurs d'un dels més prominents exportadors nord-americans, Jules Barnes, que té estrets lligams amb el Ministeri de Comerç dels EE.UU. Barnes esbossà, aparentment en la Conferència de Comerç Nord-americana, i proposà en la Conferència de Brussel·les de representants nord-americans, el següent programa de desenvolupament: “nosaltres volem aplacar els problemes d'Europa, però alhora volem destinar-li certs sectors del mercat mundial a alguns països europeus, de forma que no xoquen amb els productes nord-americans”. Aquestes foren gairebé exactament les seues paraules. Perquè Alemanya no xoque amb els productes i amb el comerç nord-americans, nosaltres els nord-americans els indiquem als alemanys que comercien amb la Unió Soviètica, etc. Aquestes no són paraules buides, perquè Europa depèn dels Estats Units en grau extraordinari. Per cert, EE.UU. no pot organitzar reeixidament el caos del mercat mundial i garantir de tal manera l'estabilitat del capitalisme per un temps prolongat, o per sempre. Al contrari, en empentar els països europeus més i més cap a una estreta franja del mercat, EE.UU. està preparant actualment un nou deteriorament sense precedents de les relacions internacionals, tant entre EE.UU. i Europa com dins d'Europa mateixa. Però en l'etapa actual del desenvolupament, EE.UU. està aconseguint un conjunt d'objectius imperialistes per vies “pacífiques”, quasi “filantròpiques”. Prenguem la qüestió de l'estabilització de la moneda, que és el tret més clar de l'anomenada estabilització del capitalisme. El país més ric d'Europa (Gran Bretanya) ha estabilitzat actualment la seua lliura esterlina. Com l'ha estabilitzat? Mitjançant un préstec de 300 milions de dòlars de Nova York, de manera que si la lliura esterlina cau en el seu valor, el capital nord-americà l'hauria de salvar. La conseqüència d'açò és que ara la lliura esterlina ha esdevingut una joguina a mans de la Borsa de Valors nord-americana, la qual en qualsevol moment podria debilitar-la. El que s'usà oficialment en les relacions amb Alemanya, allò que madurà en les relacions amb França (el sistema Dawes) és ara, almenys parcialment, previst en relació a Gran Bretanya. En realitat, açò no significa de cap manera que EE.UU. pugui portar reeixidament avant aquesta política fins al final, i estabilitzar una Europa “Dawesitzada”. Açò és simplement impensable. Al contrari, la “Dawesització”, malgrat que done avui predomini a les tendències “pacifistes”, empitjora de fet les penúries d'Europa i està preparant una explosió massiva.

La camarada Aizenshtadt s'equivoca de la mateixa manera quan argumenta a favor del desenvolupament general per igual de les forces productives d'Amèrica del Nord i d'Europa. ¿La Catedral de Reims és diferent dels gratacels de Nova York? Ells hi construïren gratacels perquè la destrucció es portà a terme en Europa amb l'ajuda de la dinamita nord-americana. El flux d'or cap a Amèrica no portà com a conseqüència un desenvolupament correlatiu de les forces productives d'Europa. No es poden sumar mecànicament aquests dos fenòmens paral·lels, el buidament d'Europa i l'enriquiment d'EE.UU. No es pot

sumar la riquesa perduda d'Europa amb la riquesa acumulada a Amèrica del Nord. Encara que la camarada Aizanshtadt ha objectat al camarada Varga, en realitat només amplifica els seus errors. Ell també combina el valor d'Europa i d'Amèrica, quan en realitat aquests s'oposen un a l'altre tant econòmica com políticament (açò és el que determina en gran manera la situació sense sortida d'Europa).

Repetisc una vegada més: si jo cite el programa de J. Barnes respecte a assignar-li a Europa sectors estrictament definits del mercat mundial, és a dir, donar-li suficients subministraments als països europeus perquè puguin pagar els interessos sobre els préstecs i els propis préstecs sense fragmentar al mateix temps el mercat nord-americà, d'açò no pot concloure's que Europa mateixa estiga segura a un determinat nivell i preservada durant un llarg temps. Res d'això. És impossible establir qualsevol grau de seguretat a llarg termini, ja siga en les relacions internacionals o internes del capitalisme imperialista.

No cal dir que en aquest punt cap de nosaltres té el menor dubte. El sistema Dawes, la restauració de la moneda, els acords de comerç, tot aquest "pacifisme" i les mesures de recuperació es porten a terme amb el "suport" nord-americà, i estan sota el control dels EE.UU. Açò és característic de l'estadi actual en el desenvolupament d'Europa. Però en recuperar les seues funcions econòmiques elementals, els països europeus restauren tots els seus antagonismes, afectant-se mútuament. En la mesura en què EE.UU. restringeix severament el procés de recuperació europeu dins d'estrets límits, aquests antagonismes, que menaren directament a la guerra imperialista, podrien revifar-se inclús abans que els nivells de producció i comerç de preguerra foren aconseguits. Sota el control financer "pacifista" dels EE.UU., i tanmateix les actuals "aparences", ara s'està donant, no un alleugeriment sinó un augment de les tensions internacionals. Açò s'aplica també, i no en menor grau, a les relacions internes, és a dir a les relacions entre les classes. El II Congrés de la Internacional Comunista ja emfatitzà el punt essencial de què la declinació del desenvolupament de les forces productives d'Europa en la postguerra no significa ni un fre, ni tampoc un ritme més lent, sinó, per contra, una poderosa intensificació i agudització en el procés de diferenciació social: la ruïna de la petita burgesia i de les classes mitjanes, la concentració del capital (sense acumulació nacional), i la proletarització i encara major pauperització de tots els nous estrats nacionals. Tots els congressos següents han subratllat aquest fet. És en aquest sentit que té raó totalment el camarada Varga quan diu que a Europa s'està donant ara una més profunda polarització de les relacions de classe que no ha assolit i no pot assolir cap tipus d'estabilització. El volum general de riquesa en Europa no està creixent, o quasi no està creixent, sinó que està essent amassada cada vegada més en menys i menys mans i a un ritme encara més accelerat que el d'abans de la guerra. Una de les capes del proletariat s'està transformant en lumpen proletariat. La mostra d'açò és Gran Bretanya. Allí

observem un fenomen d'un ordre nou, precisament un exèrcit estable de desocupats que durant tot el període de postguerra no ha baixat de 1.250.000, i actualment camina ja prop de 1.500.000. Però l'estabilització de l'atur no és el mateix en absolut que l'estabilització del capitalisme. En un dels seus últims articles Kautsky deia que la revolució socialista vindria de totes maneres en el moment oportú (d'ací a 100 anys i en forma progressiva) perquè el proletariat està creixent, el seu pes en la societat està augmentant, etc.; amb d'altres paraules, repeteix el Programa d'Erfurt, però en una forma vulgaritzada. Avui en dia veiem que açò és incorrecte. Si el proletariat està creixent, ho està fent en Gran Bretanya, el país més ric d'Europa, com a lumpen proletariat. I no sols a Anglaterra. Ací es poden repetir les paraules de Marx sobre que Anglaterra no fa més que mostrar als altres països la imatge del futur.

França enfronta la tasca urgent d'estabilitzar el franc. Açò significa que en un futur si fa o no fa pròxim hi haurà també atur crònic a França. Si el proletariat francès està avui en el seu conjunt ocupat en la indústria, açò es deu al fet que la indústria francesa viu no pels seus propis mitjans, sinó amb l'ajuda de diners falsos, amb l'ajuda de la inflació. EE.UU. exigeix a França el que ja ha aconseguit d'Anglaterra: l'estabilitat de la seua moneda. Açò requereix un flux d'or cap al tresor de França. Però per l'or nord-americà cal pagar un alt interès, i açò comporta un cost addicional generalitzat sobre la indústria francesa. Aquest cost addicional sobre la indústria francesa té com a resultat un empitjorament del mercat, i aquest mercat, que ara França posseeix al preu de la ruïna de la seua moneda i a costa de minar els fonaments de les seues finances, es paraitzarà, i per tant hi haurà, inevitablement, un exèrcit de reserva estable com en Anglaterra. Si França rebutgés açò, EE.UU. forçaria França a anar cap a una moneda estable amb totes les conseqüències que açò portaria aparellat. L'expressió més clara del procés de restauració es dona en Alemanya, on la corba capitalista ha caigut al seu punt més baix. Però en Alemanya el procés de recuperació opera dins dels marcs d'una lluita per assolir els nivells de preguerra, i en el camí d'assolir aquest nivell, Alemanya ensopegarà amb molts obstacles polítics i econòmics. Mentre, a causa de la seua riquesa nacional dilapidada, assistim a una intensificació cada vegada major de les contradiccions socials. Una part de l'exposició de l'informe del camarada Varga és molt abstracta, però és correcta. Jo tinc al cap aqueixa part en la qual el camarada Varga parlava d'una deformació de la societat que no pot ser revertida. Per tal d'abolir la desocupació en Anglaterra es necessitaria capturar el mercat, mentre que Anglaterra no està guanyant-lo sinó perdent-lo. Per a estabilitzar el capitalisme anglès és necessari (res més ni res menys) desplaçar EE.UU. Però açò és fantàstic i utòpic. Tota la "cooperació" entre EE.UU. i Gran Bretanya consisteix en el fet que Estats Units, dins del marc de la pacífica cooperació "pacifista", és qui està desplaçant cada vegada més a Gran Bretanya, usant-la com a un mitjà, una ferramenta, com a un agent intermediari en els

camp diplomàtic i comercial. La porció del món que avui dominen el conjunt de l'economia britànica i el conjunt de l'economia europea està caient (al mateix temps que, l'estructura econòmica d'Anglaterra i d'Europa centrooccidental que sorgiren de l'hegemonia mundial d'Europa i depenien d'aquesta hegemonia). Aquesta contradicció, que és tan inevitable com impossible d'ignorar, s'està aprofundint progressivament, i és el prerrequisit econòmic bàsic d'una situació revolucionària a Europa.

D'aquesta manera, em sembla que és absolutament impossible caracteritzar la situació revolucionària al marge de l'antagonisme entre els Estats Units i Europa, i aquest és l'error fonamental del camarada Varga.

Però ací s'ha plantejat la qüestió sobre l'origen del mateix concepte d'estabilització. Per què parlar d'estabilització? Pense que no es pot contestar aquesta pregunta només en el marc de les categories econòmiques; no podem evitar plantejar temes polítics. Prenguem per exemple la situació econòmica europea. Com estava immediatament després de la guerra, i com està ara? Hi ha hagut alguns canvis? Segur que hi ha hagut canvis, i molt seriosos. A França totes les estacions ferroviàries destruïdes foren reconstruïdes, i els departaments del Nord foren restaurats en gran manera; en Alemanya ara es viatja sobre pneumàtics de goma i no sobre palla. Moltes coses han estat restaurades, reparades, millorades. Si hom aborda el tema amb un punt de vista tan limitat, semblaria que s'ha fet molt en el període de postguerra. És com una persona que després de caure en dificultats extremes i àdhuc en la pobresa, i quan té una o dues hores lliures, cus precipitadament alguns botons, posa pedaços, es renta, etc. Ara bé: prenguem tota la situació d'Europa de conjunt al si de l'economia mundial. Ha canviat? Ha millorat o no en aquests anys? No, no ha millorat. La posició d'Europa en l'escala mundial no ha millorat; aquest és el punt essencial. No obstant per què parlem d'estabilització? Per sobre totes les coses, perquè encara que Europa no ha escapat de la seua posició general de decadència, se les ha arreglat de totes maneres per a introduir certs elements de regulació en la seua economia. No podem ignorar-ho. Açò no és indiferent per al destí i la lluita del proletariat europeu, i per a establir les tàctiques correctes dels partits comunistes. Però no decideix el destí general del capitalisme europeu. L'estabilització de la lliura esterlina amb l'or és indubtablement un element de "regulació", però al mateix temps l'estabilització de la moneda només revela de forma més clara i precisa la decadència d'Anglaterra i la seua colossal dependència dels Estats Units.

Què significa, no obstant, la regulació del capitalisme europeu, la restauració de les seues funcions elementals, etc.? ¿És aquesta regulació interna només la condició preliminar i necessària, i junt amb açò, un indicador, d'una estabilització futura saludable i a llarg termini? No, no hi ha cap fet que recolze una proposició semblant. Per a comprendre com i per què la burgesia europea

fou capaç de “regular” la seua economia, han de considerar-se qüestions polítiques i la seua interrelació mútua amb l’economia. En 1918-19 tinguérem en Europa, sobre una base econòmica subjecta encara a les conseqüències directes de la guerra, un poderós aixecament revolucionari espontani de les masses treballadores. Açò sacsejà l’estat burgès fins als seus fonaments i produí una forta manca d’autoconfiança de la burgesia com a classe dominant (no tingué ni tan sols la decisió suficient com per a apanyar la seua vestimenta europea). Els seus pensaments sobre l’estabilització de la moneda quedaren entre el tercer i el quart lloc, si és que romangueren en algun lloc, mentre que l’ofensiva del proletariat amenaçava la seua supremacia. Aleshores la inflació fou una mesura d’autodefensa directa de classe per a la burgesia, de la mateixa manera que el comunisme de guerra fou al nostre país una mesura d’autodefensa del poder proletari. El camarada Varga recorda correctament que durant el I i II Congrés considerarem que era extremadament probable la presa del poder per part del proletariat a Europa. En què va consistir el nostre error? En quin terreny no estàvem preparats? Estava l’economia preparada per a una revolució social? Sí, ho estava. En quin sentit? En un sentit fonamental, podria dir-se. Ja en la preguerra l’estat de la tecnologia i de l’economia feia objectivament avantatjosa la transició al socialisme. En què consistiren els canvis que es produïren durant i després de la guerra? Consistiren en el fet que, si es mira el desenvolupament com un procés gradual generalitzat, les forces productives d’Europa deixaren de desenvolupar-se. Abans de la guerra es desenvolupaven ràpidament i dins dels marcs del capitalisme. El seu desenvolupament entrà en un atzucac, i açò conduí a la guerra. Després de la guerra deixaren de desenvolupar-se a Europa. Tenim estancament amb agudes fluctuacions irregulars de dalt cap avall que no permeten ni tan sols mantenir la conjuntura. Si, parlant de forma general, la conjuntura és el pols del desenvolupament econòmic, una quantitat de tremolors conjunturals testimonien que el capitalisme encara viu. En el III Congrés de la Comintern demostrarem que els canvis en la conjuntura, inevitablement continuarien i conduirien a un millorament en la conjuntura. Però hi ha una diferència entre el batec del cor d’un home saludable i el d’un malalt. En 1921 diguérem que el capitalisme no ha mort, que viu. Per tant, el seu cor bategaria, i la conjuntura canviaria. Però quan un ésser viu cau en una condició insuportable, el seu pols batega irregularment, i li és difícil aconseguir el ritme necessari, etc. És el que hem tingut tot el temps a Europa. Si els canvis cíclics a Europa es tornen una vegada més regulars i vigorosos (i parle sobre açò amb totes les reserves necessàries i en forma totalment condicional), llavors, fins a un cert punt, mostraria que la burgesia havia donat algun tipus de pas principista cap avant en el sentit de consolidar les relacions econòmiques. Però fins ara no es pot parlar de res semblant a açò. La irregularitat, la no recurrència i la naturalesa no periòdica d’aquests tremolors conjunturals mostren que el capitalisme europeu, i sobretot el britànic, està constret de forma insuportable dins dels límits en què caigué

després de la guerra. Les forces productives, empentant cap avant, xoquen amb els límits del mercat mundial, que són massa estrets per a elles. D'ací les convulsions econòmiques. Els espasmes, i els tremolors brusques i aguts sense una periodització regular, que mostra la conjuntura econòmica.

Però tornem al problema: ¿què fou allò que no tinguérem en compte en 1918-19, quan esperàvem que el proletariat europeu prengués el poder en els mesos següents? Què fou allò que mancà per a la realització d'aqueixes expectatives? Els requisits econòmics i la diferenciació de classes no faltaren (les condicions objectives estaven prou preparades). També estava present el moviment revolucionari del proletariat. Després de la guerra, el proletariat estava en un estat d'ànim tal que se l'hauria pogut conduir cap a la batalla decisiva. Però no hi havia ningú per a dirigir ni ningú per a organitzar aquesta batalla (no havia partit). Aquest fou el factor que ignorem, i aquest fou l'error del nostre diagnòstic. En la mesura en què no havia partit, la victòria era impossible. I, d'altra banda, no es pot mantenir el fervor revolucionari del proletariat tot el temps necessari fins que s'haja creat el partit.

El Partit Comunista començà a ser creat. Mentre, la classe treballadora, en no trobar una direcció combativa en el moment apropiat, es veié forçada a acomodar-se a la situació que es formà després de la guerra. D'ací que els vells partits oportunistes reberen una nova oportunitat, en menor o major mesura, d'enfortir-se. El capitalisme també sobrevisqué. ¿Què fou allò que el capitalisme rebé precisament perquè no hi havia cap partit revolucionari en el moment crucial i el proletariat no pogué prendre el poder a les seues mans? Un respir; és a dir, la possibilitat d'orientar-se més pacíficament vers la situació que s'estava formant: restaurar la moneda, substituir la palla per cobertes de goma, aconseguir acords comercials, etc. En suma, es produïren canvis seriosos en l'estat del capitalisme europeu que no podem subestimar, però que estan continguts dins dels mateixos límits de les forces econòmiques, financeres i militars mundials que foren preparades abans de la guerra, que quedaren determinades finalment durant la guerra, i que no han canviat en allò que concerneix Europa en el darrer període. No és degut al fet que el capitalisme haja creat amb èxit i pels seus propis mitjans condicions per al desenvolupament major de les forces productives, que no existeix avui una situació revolucionària a Europa. No hi ha un desenvolupament de les forces productives, i no hi ha símptomes seriosos que apunten en aqueixa direcció. L'absència d'una situació revolucionària s'expressa directament per canvis en l'estat d'ànim de la classe treballadora, més notablement en Alemanya, en el reflux de la revolució cap a la socialdemocràcia. Aquest reflux és una conseqüència del fet que l'onada revolucionària de postguerra, durant i després dels esdeveniments del Ruhr, no tingué èxit. Com a resultat d'aquest reflux, la burgesia pogué reparar els elements més espatllats del seu aparell estatal i econòmic. Però la seua següent lluita, encara que únicament fos pel nivell econòmic de preguerra, està

inevitablement prenyada de noves i flamants contradiccions, conflictes, tremolors, “episodis” del tipus dels successos del Ruhr, etc. L’estat d’ànim de la classe obrera, com ho ha il·lustrat novament 1923 en Alemanya, és un factor incomparablement i incommensurable més fluid que l’“estabilització” econòmica de determinat país, la qual cosa, en cadascun dels estadis subsegüents, pot posar els partits comunistes d’Europa enfront de noves situacions revolucionàries.

Ací el camarada Varga ha mencionat un fet important: la burgesia no pot engreixar l’estrat superior de la classe obrera. En aquests moments, en Anglaterra, el govern conservador de Baldwin vol realment fer les paus amb els obrers. Si hom segueix els darrers discursos de Baldwin, els troba plens de gran preocupació. No fa molt s’escoltà al Parlament aquesta frase clàssica: “Nosaltres, els conservadors, no volem tirar primer”. I quan l’extrema dreta del seu propi partit proposà una llei per a prohibir els sindicats que recol·lectaren cotitzacions (i els liberals estaven totalment d’acord amb açò perquè el Partit Laborista que els destruï depèn d’aqueixos diners), Baldwin digué: no cal dir que el fet que les cotitzacions polítiques siguen obligatòries trenca amb les tradicions angleses, i tota la resta, però “Nosaltres no volem ser els que desapareixen primer”. Aquesta fou exactament la seua expressió, que no és només un mer recurs retòric.

Si hom segueix l’economia anglesa, la política, la premsa, l’estat d’ànim de Gran Bretanya, s’obté la impressió que la situació revolucionària està avançant, encara que lentament, però amb sorprenent regularitat. La situació desesperada del capitalisme britànic ha trobat la seua expressió en la caiguda del liberalisme, el creixement del Partit Laborista, l’aparició d’un estat d’ànim nou entre les masses treballadores, etc. Baldwin construeix la seua política sobre l’esperança d’un “compromís” amb els treballadors.

Mentre, els sindicats anglesos, que nosaltres coneixem com els responsables d’haver tancat acords conservadors (del que era per a nosaltres expressió el sindicalisme, una expressió del més acabat oportunisme en les fàbriques) s’estan transformant gradualment en un gran factor revolucionari en la història europea.

El comunisme pot portar a terme la seua missió en Anglaterra únicament a condició de combinar el seu treball amb aquests processos que estan donant-se en els sindicats britànics. ¿I què és allò que determina directament aquests processos? Precisament el fet que en aqueix país, on més que en cap altra banda engreixà una àmplia capa de la classe obrera, aquesta ja no pot fer-ho més. D’ací que l’estat d’ànim de Baldwin procliu als compromisos, hauria de rebutjar totes aqueixes modestes lleis (per exemple, el salari mínim per als miners) proposades pels representants del laborisme.

Ahir rebérem per telègraf notícies sobre què els conservadors havien refusat una modesta llei dels representants laboristes que destinava 10 milions de lliures esterlines per a programes socials. D'ací es desprèn que l'enfortiment de l'oportunisme, que és un fet indiscutible en Alemanya i a França, no pot ser ni ferm ni durador. Ni França ni Alemanya poden crear una situació privilegiada per a la capa superior del proletariat. Al contrari, en totes bandes hi haurà un període d'opressió severa sobre la classe obrera.

I en Anglaterra? ¿No és possible que l'oportunisme dels actuals líders del Partit Laborista es consolide per molts anys, inclús dècades? Si dedicarem un parell de paraules a aquest assumpte, seria millor fer una avaluació general de la situació. En Anglaterra teníem una Federació Social Demòcrata i un Partit Laborista Independent (dues organitzacions que han existit durant dècades com a organitzacions que competien entre si). Cadascuna tenia 15.000, 20.000, 25.000 membres. Durant els anys de postguerra fórem testimonis de quelcom sorprenent en Anglaterra: la secció de propaganda d'ahir, el Partit Laborista Independent, arribà al poder. Certament, depenia dels liberals, però en l'última elecció, just després de la caiguda de MacDonald, reuní quatre o cinc milions de vots!

Parle del Partit Laborista Independent perquè és la fracció dominant del Partit Laborista. El Partit Laborista no existeix sense el Partit Laborista Independent. Quina és l'explicació de la carrera tan inusitada dels independentistes? Són estables? En Anglaterra tenim una burgesia que ha subordinat el proletariat, més consistentment, amb major intel·ligència i millor que cap altra; ha engreixat econòmicament la capa superior de la classe treballadora, i l'ha desmoralitzat políticament. No hi ha hagut una escola igual en la història, ni pel que sembla, n'hi haurà una altra d'igual en el futur. La burgesia nord-americana difícilment serà tan capaç de corrompre i humiliar la classe treballadora durant tant de temps. ¿On ha portat el canvi en la situació econòmica nacional i internacional de Gran Bretanya? A la pressió de la massa de treballadors sindicalitzats sobre els seus líders, i aquesta pressió ha portat a la creació d'un Partit Laborista. Si prenem avui el treballador anglès mig, molt difícilment haja refusat conscientment aqueixos mateixos prejudicis que tenia quan votava pels liberals. Però està decebut dels liberals, perquè els diputats liberals, a la llum de la posició canviant d'Anglaterra en el mercat mundial, han estat incapaços de parlar a favor d'ell en el Parlament en la mesura en què ho podien fer en el passat. D'ací ha nascut, doncs, la necessitat de crear el seu propi partit. Què és el Partit Laborista? És el Departament Polític dels sindicats. El Partit Laborista/Sindicats necessitaven un tresorer, un caixer, un secretari, i diputats en el parlament. Fou la pressió d'una lluita de classes que s'aguditzava i l'eliminació del Partit Liberal allò que forçà els sindicats a crear el seu propi Partit Laborista. Però la burocràcia dels sindicats no fou capaç de crear-lo a partir de la seua pròpia força en 24 hores. I en Anglaterra la situació havia

canviat en tal forma que era necessari construir un partit pràcticament en 24 hores. Així és com succeí la sorprenent “unió” entre el Partit Laborista Independent, que havia existit en el curs de molts anys com una secció, i els sindicats. “Vostès necessiten un Departament Polític adjunt als sindicats? Estem al vostre servei”. El Partit Laborista es formà d’aquesta manera. L’oportunisme dels independentistes rebé una base política gegantina. Però per molt de temps? Tot apunta cap a la resposta: “No!” El Partit Laborista actual és una conseqüència d’una temporal cruïlla de camins entre el Partit Laborista Independent i el poderós ascens revolucionari de la classe obrera; els independentistes corresponen només a un curt període d’aquest ascens. Ja hem tingut el govern de MacDonald. S’ha tractat d’una experiència episòdica, que no s’ha exhaurit, ja que el primer govern independentista no comptava amb una majoria parlamentària.

Quines són les perspectives futures? ¿Hi ha motius per a pensar que l’actual ministeri conservador serà derrocat directament en una situació revolucionària? És difícil de conjeturar, però inclús sense un empenta fonamental de la història es podria esperar una lluita revolucionària pel poder entre la classe treballadora i la burgesia en el període que s’apropa. Si no hi ha una guerra o altres esdeveniments com una ocupació del Ruhr, el govern conservador d’Anglaterra, ja siga un any abans o un després, serà reemplaçat per un laborista. ¿I què significa un govern laborista en tals condicions? Un atac extraordinari de la classe obrera, una pressió sobre l’estat. ¿I què significa açò, donada la situació mundial desesperada d’Anglaterra? Que la classe obrera anglesa podria exigir el comunisme amb la mateixa energia massiva i la mateixa velocitat amb què exigiren la direcció d’un Partit Laborista Independent. Presentar les coses com si el nombre de comunistes en Anglaterra fóra a créixer gradualment pel curs de dècades és estar radicalment equivocat. Precisament el destí del Partit Laborista Independent, més que cap altra cosa, demostra que en Anglaterra els esdeveniments es desenvolupen per altres vies i amb d’altres ritmes. Anglaterra està acostumada a ser l’ama del mercat mundial (d’ací el conservadorisme dels sindicats). Ara ha estat relegada, la seua situació ha empitjorat, i la situació de la classe obrera britànica ha canviat radicalment; tota l’òrbita del seu moviment s’ha alterat. En un cert estadi aquesta òrbita (la línia del moviment) ha interceptat amb el curs del Partit Laborista Independent. Açò crea una il·lusió d’un Partit Laborista fort. Però no tot el món recolzava MacDonald (açò fou només un fita, una marca en el camí de la classe obrera anglesa). És tal vegada el procés que s’està donant actualment en la classe obrera anglesa el que expressa més clarament el caràcter profundament crític, és a dir, revolucionari, de la totalitat de la nostra època.

Una situació revolucionària, en el sentit especial de la paraula, és una situació molt concreta. Sorgeix de la intersecció de tot un conjunt de factors: una situació econòmica crítica, una agudització de les relacions entre les classes, un

estat d'ànim combatiu entre els treballadors, incertesa dins de la classe dominant, un estat d'ànim revolucionari dins de la petita burgesia, una situació internacional favorable per a la revolució, etc. En la seua pròpia essència, una situació tal pot i ha de madurar, i quan ho faça es mantindrà només durant cert temps. No pot durar eternament.

Si no és utilitzada estratègicament, començarà a desintegrar-se Des d'on? Des del cap, és a dir, des del partit comunista que no fou capaç o no pogué utilitzar la situació revolucionària. Inevitablement sorgiran conflictes interns. Que el partit inevitablement es debilita és ben conegut, i a vegades perd una part molt significativa de la seua influència. En la classe obrera comença un reflux dels sentiments revolucionaris, així com intents d'acomodar-se a l'ordre existent. Al mateix temps, una certa onada d'autoconfiança impregna la burgesia, la qual cosa també s'expressa en el seu treball econòmic. És l'existència d'aquests processos que ens obliga a parlar d'estabilització i de cap manera d'algun canvi radical en la base capitalista d'Europa, és a dir, sobretot, la seua situació en el mercat mundial.

Hem de refusar en la nostra anàlisi el provincialisme europeu. Abans de la guerra pensàvem d'Europa com de qui regia els destins del món, i interpretàvem els problemes de la revolució en una forma nacional, europea (provinciana, segons els lineaments del Programa d'Erfurt). Però la guerra demostrà, revelà, posà al descobert i consolidà els llaços totalment interconnectats que uneixen totes les parts de l'economia mundial. Aquest és el fet fonamental, i no es pot sospesar el destí d'Europa al marge de les connexions i contradiccions de l'economia mundial. Tot el que ha ocorregut recentment en el mercat mundial, cada dia i a cada hora, mostra el creixement de la supremacia nord-americana i la creixent dependència d'Europa envers els EE.UU. L'actual posició dels Estats Units és, en molts aspectes, semblant a la d'Alemanya abans de la guerra. També fou el nou amo que arribà quan el món sencer es trobava ja dividit. Però Estats Units es distingeix d'Alemanya pel fet que és incomparablement més poderós del que era aquella. Pot aconseguir moltes coses sense ni tan sols desembeinar l'espasa, sense l'ús de les armes. Els EE.UU. obligaren Anglaterra a donar per acabats els acords anglojaponesos. Els EE.UU. obligaren Anglaterra a reconèixer la igualtat de la seua flota amb la dels EE.UU., quan tota la tradició anglesa s'ha construït sobre la supremacia indisputable de la flota anglesa. Com ho assolí? Fent flexions amb els seus músculs econòmics. Els EE.UU. ha lligat Alemanya amb el règim Dawes. Han forçat Gran Bretanya a pagar la seua aportació. Ha forçat França a pagar la seua aportació, i l'han obligat a apurar el seu retorn a una moneda estable, per a fer possible tot açò. Què significa tot açò? Un nou i colossal impost sobre Europa en benefici dels EE.UU. La transferència de poder d'Europa als EE.UU. continua. Encara que el problema del mercat no és la qüestió primària, Anglaterra descansa en el mercat com en una qüestió de vida o mort. No obstant, Anglaterra no pot resoldre el problema

del mercat. L'atur és l'úlcera que està minant la fisiologia d'Anglaterra. Tots els pensadors polítics i economistes burgesos d'Anglaterra estan totalment saturats de pessimisme.

Resumint. Estic d'acord amb la conclusió del camarada Varga que no hi ha motius per a suposar que Europa va a estabilitzar-se per un període prolongat. La situació econòmica europea, malgrat totes les seues millores, continua essent terriblement crítica. En els anys futurs les seues contradiccions assumiran un caràcter profundament més agut. Per tant, en relació amb, diguem, Anglaterra, el problema de la revolució consisteix sobretot en si hi haurà el temps suficient perquè el partit comunista es forme, es prepare i desenvolupe llaços estrets amb la classe obrera abans que arribe el moment, com ha passat en Alemanya el 1923, quan la situació revolucionària es torna tan aguda que exigeix una ofensiva decidida. Al meu parer, açò es refereix també a tota Europa. Qualsevol "perill" no vindrà de la consolidació d'una estabilització a Europa, del renaixement de les forces econòmiques capitalistes, sota les quals la revolució seria posposada per a un futur distant. No, el perill és que la situació revolucionària pugui progressar tan ràpidament i en forma tan aguda que els partits comunistes no hagen tingut temps suficient de formar-se degudament. Tota la nostra atenció ha d'estar enfocada sobre aquesta qüestió. Així és com tota la situació europea, en general i de conjunt, se m'apareix a mi.

¹ Publicat en *Planovoe Khozyaistvo* [L'economia planificada], juny de 1925.